

Wil je de uitslag van onze volgende verkiezingen voorspellen? Bekijk dan de resultaten van die in Zwitserland. Politieke trends beginnen vaak daar, stelt **Caroline de Gruyter** vast.

## Hou de Zwitsers in de gaten



### CAROLINE DE GRUYTER

is Europa-correspondent, standplaats Oslo. In 'Boeiende tijden' reflecteert zij over de actualiteit van de voorbije week.

Illustratie R.L. Oppenheimer

Bij de Zwitserse parlamentsverkiezingen, op 20 oktober, vond een kleine aardverschuiving plaats. Velen hebben het gemist – er zijn weinig buitenlandcorrespondenten meer in het kleine Alpenland. Toch is het de moeite om alsnog even bij die verkiezingen stil te staan, om de simpele reden dat politieke trends in Europa vaak in Zwitserland beginnen. Wat we in Zwitserland zien, kunnen we daarom wellicht over een paar jaar ook in andere Europese landen zien gebeuren.

De uitslag was historisch voor Zwitserland. In meerdere opzichten. Niet alleen wonnen de twee groene partijen – de Groenen en de Groen-Liberalen – bijna tweemaal zoveel stemmen als vorige keer. Samen haalden ze 21 procent. Maar bijna belangrijker, die winst ging vooral ten koste van de uiterst rechtse volkspartij SVP. Daarmee incasseerde die het zoveelste verlies op rij. De SVP is al sinds midden jaren 90 's lands grootste partij. Ze is dat, met 25 procent van de stemmen, nog steeds (de socialisten zijn tweede). Maar de SVP leverde wel bijna 4 procent in.

Als je dat in zetels uitdrukt, wordt het nog duidelijker. Er zijn in totaal 200 zetels. Geen partij won ooit in één klap zoveel extra zetels als de Groenen in oktober: 17 zetels erbij. Zij hebben er nu 28. Het vorige record stond op naam van de SVP, die in 1999 in één keer 15 zetels won. De SVP verloor in oktober 12 zetels, en houdt er 58 over. Ook dat is niet eerder vertoond: geen partij verloor ooit in één klap zoveel zetels.

Uiterst rechts werd als eerste groot in Zwitserland. Dat het daar nu op zijn retour lijkt, kan betekenen dat bij ons iets dergelijks zal gebeuren

Dan was er nog een derde record: 58 zetels wisselden ditmaal van partij, een unicum.

En een vierde: 84 vrouwen werden in het parlement gekozen, waarmee zij nu 42 procent van alle zetels innemen.

Ten slotte was er nog een vijfde record: de opkomst was met 45 procent lager dan vorige keer (opkomsten zijn altijd laag in Zwitserland, omdat mensen zo vaak gaan stemmen), maar daarbinnen ging het aandeel van jongeren flink omhoog.

### Thunberg als inspiratie

Jarenlang maakten velen zich zorgen om de jeugd, die zo apolitiek was dat ze met geen stok naar de stembus te krijgen was. Maar ditmaal kwamen jongeren en masse opdagen. Maar liefst 28 procent van de Groene kiezers had volgens onderzoek van het peilingbureau Sotomo nooit eerder gestemd. Bij de Groen-Liberalen was dat 26 procent. Maar bij de SVP, die normaal als geen ander haar achterban weet te mobiliseren, was het omgekeerde het geval. Zij kreeg nauwelijks nieuwe kiezers. Het probleem was juist dat veel van haar kiezers thuisbleven. SVP-kiezers zijn vooral ouderen, meestal mannen, op het platteland. Zij dachten dat de regering toch niets zou doen met hun wensen – migratiebeperking, de bilaterale akkoorden met de EU opzeggen.

Ook hadden ze niets met het ene thema dat deze verkiezingen wél domineerde: het klimaat. Sinds Greta Thunberg op het World Economic Forum in Davos verscheen, in januari, is zij niet meer uit de media weg te denken. Thunbergs optreden inspireerde jonge Zwitsers om de straat op te gaan. Na Davos zijn er het hele jaar, tot veler verrassing, grote klimaatdemonstraties geweest in Zwitserland. Mede daardoor stonden de verkiezingen nu eens niet in het teken van de agenda van de SVP, met rauwe, confronterende campagnes tegen migranten en Europa. Integendeel: zorgen over het klimaat overheersten ditmaal alles. De SVP had het nakijken. De laatste twee jaar had de partij voor het eerst sinds lange tijd de wind tegen. Bij gemeentelijke en kantonale verkiezingen kreeg ze afgelopen twee jaar steeds klop. Voor een aantal SVP-aanhangers was dat een teken aan de wand – en een reden om thuis te blijven.

## Vaker naar de stembus

Het Zwitserse politieke landschap ziet er nu ineens anders uit. Het zwaartepunt ligt door de winst van de Groenen bij centrumlinks (zelfs al hebben de socialisten licht verloren), niet meer bij centrumrechts. Daarbij is een nieuwe generatie nu aan zet. Helemaal onaangekondigd is deze wisseling van de wacht niet. De jonge generatie meldde zich al eerder, in 2014. Toen richtte een groep studenten de beweging 'Operation Libero' op. De studenten zagen dat de SVP vaak referenda uitschreef, en die allemaal won. Omdat politieke partijen het gevecht tegen de dominante SVP uit de weg gingen, zouden de studenten het aangaan. Met succes: sindsdien heeft de SVP vrijwel geen referendum meer gewonnen. Zo werd het pad voor de nieuwe generatie geplaveid.

De verkiezingsresultaten zijn ook relevant voor de rest van Europa. Zwitserland is een van de meest geglobaliseerde landen ter wereld. Ontwikkelingen met mondiale portee 'landen' daar daardoor snel. De kredietcrisis begon daar een jaar eerder (in 2007) dan in de andere Europese landen. De effecten van de globalisering waren daar het eerst zichtbaar. Geen wonder dat ook de (politieke) reactie op dit soort ontwikkelingen eerder in Zwitserland wordt geformuleerd dan elders.

Daarbij komt dat de Zwitsers, met hun directe democratie, vaker stemmen dan andere Europeanen. Tussen twee 'gewone' verkiezingen door hebben ze meerdere referenda over grote of kleine issues. Als er iets broeit onder de bevolking, komt dat soms al een paar weken later in de stembus tot uitdrukking. En dan drie maanden later wéér. In andere landen is zo'n sfeer soms allang weer verpieterd als mensen eindelijk weer mogen stemmen.

Uiterst rechts werd als eerste groot in Zwitserland. Dat het daar nu op zijn retour lijkt, kan betekenen dat bij ons over een poosje iets dergelijks zal gebeuren. Reden te meer om die Zwitsers in het oog te houden.